

CARACTERUL SPECIFIC NAȚIONAL ÎN LITERATURĂ.

Deciteori mă întilnesc cu d. Mihail Sadoveanu, cași pe vremea cînd îl vedeam zilnic în redacția *Vieții Romînești*, simt o curioasă neliniște în suflet. Domnia-sa este doar un om ca toți oamenii, cu preocupări ca cele obișnuite ale noastre. Îl vedem pe stradă, în tramvai, la administrația financiară, scos din casă — cași noi desigur — de nevoia îndeplinirii unor așa zise treburi gospodărești. Unii îl văd la vînătoare, colindînd cîmpurile, alții la pescuit. Dacă nu ni s'ar înfățișa sub o statură așa de înalt-robustă și rotundă, cu o vorbă molcomă și puțină, într'o privire de cer albastru depărtat sub sprîncene bălane, uneori puțințel încrunțate, s'ar confunda în mulțimea cea de toate zilele.

Și iarăși dacă eu nu aș ști pe deasupra că același domn Sadoveanu este marele meșter al prozei romînești, nu aș fi deloc stingherit. Ba încă, mi-aș lua poate oarecare «aere» prostești de superioritate, înfruntîndu-l.

Dar așa, am aceiași veche impresie că adevăratul Sadoveanu s'a travestit anume în om ca «toată lumea», ca să ne surprindă în traiul nostru de gize și să ne denunțe apoi păcatele unui stăpîn neștiut. Deaceia, pesemne, bănuind «trucul» naturii, sînt mic în față-i și timid; nu știu ce să întreb, ori ce să răspund; privirea îmi șovăe, vorba mea șchioapătă. Cînd mă despart de acest om și-l aud rostind banal «la revedere», mă mulțănesc cu prietinoasa lui stringere de mină și mă îndepărtez iute, ca scăpat dintr'o încurcătură.

Cu totul altfel stau însă lucrurile acasă la mine, unde îmi place cu deosebire să-l întilnesc pe M. Sadoveanu. Aici opera lui, rînduită în cărți care demult îi vor fi întrecut numărul anilor, este una din temelțiile vieții mele sufletești. Nu exagerez cînd spun, (și nu mă socot nici singurul), că în fluviul cel mare al

operei lui, mă simt trăind ca în adevărata albie a neamului meu și că, oridecîteori am răgazul să mă las în voia valurilor lui, capăt iarăși și iarăși conștiința existenței mele ca Român.

Căci nimeni altul dintre scriitorii în viață, n'a cîntat mai divers, mai cuprinzător și mai veșnic, într'o limbă mai bogată și mai pitorească, locurile și viețile din cuprinsul țării mele, din vremuri preistorice și pînă în zilele noastre.

Domeniile favorite ale marelui scriitor sînt trecutul și natura, pe care le evocă în sufletul cititorului prin puterea talentului său de poet epic și liric totodată, cu mijloace deosebit de variate și personale.

«Am impresia că pe omul acesta de complexiune atît de puternică, natura l-a făcut anume în proporții excepționale, ca să aibă în el un puternic și fin instrument de receptare, care să prindă cu delicatele lui antene sufletești tot ce cîntă în natură frumusețile creației», a spus G. Ibrăileanu (*Studii Literare*, pg. 112).

Nu este de mirare deci că Sadoveanu și-a depășit veacul, făcînd ca romanul istoric și povestirile de demult să ocupe loc de frunte în scrisul său. Ne amintim : *Neamul Șoimăreștilor*, *Zodia Cancerului*, *Nunta Domniței Ruxanda*, *Frații Jderi*, *Lacrimile Ieromonahului Veniamin*, *Baltagul...* ca să nu însemnăm decît cîteva, în care ni se înfățișează cu strălucire și într'o limbă minunată, oameni, epoci și domnii din trecut.

Iată în cîteva rinduri imaginea țării Moldovei într'o toamnă, la finele veacului al XVII-lea :

«Era la sfîrșitul lunii Septemvrie, care în Moldova se cheamă Brumărel, anul nou dela zidirea lumii 7188, iar dela Hristos 1679. Vara fusese fierbinte și secetoasă. Bucatele puține cît îngăduise Dumnezeu să se facă, fuseseră strînse de mult de năcăjiții pămînteni. În podgorii, culesul se isprăvise și roada viilor fusese bogată, deacea începuse tabere de cară să se lase în jos cu poloboacele goale, după vin nou, trecînd printre costișe pleșuve și imașuri arse. Măcar mîngîierea aceasta a vinului nu uitase Cel-a-toate-cumpănitor s'o agonisească Moldovei. După cum și norodul cel prost zice : vinul e bun și la bucurie și la scîrbă. Și cum deasemeni Ecclesiastul cel vechiu adaogă : vinul veselește inima omului și folosește mădularilor lui». (Inceputul cap. I din *Zodia Cancerului*).

Sau, cît de vie este evocarea figurii celui mai popular și mai respectat domnitor al Moldovei, Ștefan cel Mare, cînd este

primit de norod și clerici într'o zi de Mai, la hramul Mănăstirii Neamțului, în 1469 :

«Vodă Ștefan călcînd atunci în al patruzecilea an al vîrstei, avea obrazul ars proaspăt de vîntul de primăvară. Se purta ras cu musteața ușor încărunțită. Avea o puternică strîngere a buzelor și o privire verde tăioasă. Deși era scund de statură, cei dinaintea sa, opriți la zece pași, păreau că se uită la el de jos în sus». (*Frații Jderi*, pg. 29).

Natura este în opera d-lui Sadoveanu pe același plan cași oamenii. Ea apare pretutindeni în descripții de o rară măiestrie, fie folosită drept cadru al întîmplărilor, fie îmbinată de cele mai multe ori cu trecutul. Dintre volumele mai caracteristice în această privință, putem cita : *Dumbrava minunată*, *Țara de dincolo de negură* și neîntrecutele povestiri dela *Hanu Ancuței*. Cine poate uita pe comisul Ioniță dela Drăgănești și pe prietinel său Neculai Isac, căpitan de mazili !

«Soarele bătea pieziș în hanul Ancuței, scînteind în gemurile zăbrelite. Lăutarii se sculaseră din cotloanele lor și-și sticleau dinții. Ancuța cea sprîncenată așța iar focul în covrul vechiu de spuză ; noi gospodarii și căraușii din Țara de sus ne uitam numai cu coada ochiului la oalele goale înșirate lîngă proțapuri. Dar scripcile și cobzele încă nu aveau cătare și nici comisul Ioniță dela Drăgănești nu-și începu povestea pe care o așteptam, căci pe șleahul Romanului se vedea venind un călăreț învăluit în lumină și'n pulbere. Calu-i pag cu grumazul încordat și cu coama fluturînd, în buestru iute luneca spre noi.

Înspre munți erau picile neclintite. Moldova curgea lin în soarele auriu, într'o singurătate și 'ntr'o liniște ca din veacuri. Și cîmpurile erau goale și drumurile pustii în patru zări, iar călărețul pe cal pag parcă venea spre noi dedemult, de pe depărtate tărîmuri...» (*Hanu Ancuței*, pg. 65-66). Călărețul era Neculai Isac.

Ce Român nu simte la citirea acestor pagini poezia singurătății și a liniștii din veacuri !

Am citat cîteva rînduri din vasta operă a d-lui Sadoveanu, pentru a lămuri impresia mea exprimată la începutul acestui articol și mai ales pentru a sublinia caracterul specific național în literatura romînească a operei sale. Căci, dacă orice scriitor de talent oglindește în scrisul său, într'o oarecare măsură, însușirile, concepțiile poporului din care face parte, — Mihail Sadoveanu

nu a lăsat nimic necercetat: om, natură, vietate necuvîntătoare, depe pămîntul țării lui, reprezentînd prin aceasta în cel mai mare grad specificul nostru național.

«Creangă și Sadoveanu reprezintă în literatura noastră maximum de românism. Niciun scriitor nu se poate compara cu ei din punct de vedere al subiectelor, al vieții redată în operă, al sentimentului ori atitudinii și al limbii» (vezi G. Ibrăileanu, *Viața Romînească*, vol. 52, pg. 241, 1922).

«Unul din motivele care se întîlnește des în nuvelele d-lui Sadoveanu este legătura profundă cu pămîntul strămoșesc al acelor ce trăiesc dintr'însul, problema stăpînirii lui și a luptelor care s'au dat totdeauna pentru acest pămînt în numele unui ideal pururi viu de dreptate socială. (Vezi O. Botez, *Pe marginea cărților*, pg. 99).

Și analizînd mai departe expresia ideii naționale la diverși scriitori, se observă că: «prin *felul* acestei expresii, Sadoveanu a individualizat această idee într'o viziune a temperamentului românesc, a celui fel exclusiv dionisiac, care își conduce pasiunea pînă la limita existenței omenești și pînă la intimitatea naturii.» (Vezi Tudor Vianu, *Viața Romînească*, vol. 45, pg. 232, 1921).

Dar caracterizarea cea mai cuprinzătoare ni se pare că o dă d. Mihail Ralea într'un studiu de acum zece-doisprezece ani, cînd spune: «d. Sadoveanu ne-a domonstrat realitatea fenomenului românesc. Opera d-sale reprezintă, etapă cu etapă, formația progresivă a sufletului nostru, procesul genetic al psihicului românesc.» (M. Ralea, *Perspective*, pg. 67).

Nici nu se poate aduce un mai de preț omagiu unui scriitor din partea neamului său decît recunoașterea în unanimitate a plenitudinii cu care îl reprezintă în tot ce are neamul mai caracteristic prin veacuri.

Sintem în epoca unei noi redeșteptări naționale. Popoarele își cercetează originile, hotarele și armele. Articolul de față nu are altă menire decît de a aduce aminte contemporanilor mei, în faptele și în vorbele cărora neamul românesc se frămîntă, căutîndu-se pe sine, că în opera lui Mihail Sadoveanu se găsesc cele mai reale documente pentru entuziasmul și îndoielile lor.